

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

GEYLANİ VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no. 10443/12)

Madde 3 (usul ve esas yönü) • Madde 11 • Aşağılayıcı muamele • Toplanma özgürlüğü • Barışçıl bir gösteriyi dağıtmak için polis tarafından kullanılan tazyikli su ikinci başvurana isabet etmesi ve bunun sonucunda yaralanmasına sebep olması • Bu davaya uygulanabildiği ölçüde, tazyikli suyun tehlikeli niteliği göz önüne alındığında, göz yaşartıcı gaz bombaları ve plastik mermilerin kullanımı konusunda tazyikli su kullanımı da dâhil polis operasyonlarının, keyfiliğe, gücün kötüye kullanılmasına ve önlenebilir kazalara karşı yeterli ve etkin güvenceler sunan bir sistem çerçevesinde iç hukuk tarafından yetkilendirilmesi ve yeterince sınırlandırılması gerektiğine yönelik içtihat • Ulusal yasal çerçevenin gösteriler sırasında tazyikli su kullanımına ilişkin özel hükümler ve bunların konuşlandırılmasına ilişkin talimatlar içermemesi • Güvenlik güçlerinin müdahalesinin uygun şekilde düzenlendiğinin ve göstericilere yönelik bedensel zarar riskini mümkün olan en aza indirecek şekilde organize edildiğinin gösterilememesi • İkinci başvuranın kendi davranışları nedeniyle kati surette gerekli olmayan ya da kitlesel kargaşayı bastırmak için kaçınılmaz olmayan güç kullanımı • Soruşturmanın etkisizliği • Polis müdahalesinin orantısız ve “demokratik bir toplumda gerekli olmaması”

STRAZBURG

12 Eylül 2023

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2023. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Geylani ve Diğerleri / Türkiye davasında,

Başkan,

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler,

Jovan Ilievski,

Pauliine Koskelo,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Frédéric Krenc,

Davor Derenčinović

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü Yardımcısı* Dorothee von Arnim'in katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Hamit Geylani, Sevahir Bayındır ("ikinci başvuran") ve Hasip Kaplan (toplu olarak "başvuranlar") adlı üç Türk vatandaşının Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, 27 Ocak 2012 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuruyu (no. 10443/12),

Başvuranların katıldığı gösterinin polis tarafından dağıtılması, ikinci başvuranın gösterinin dağıtılması sırasında gerçekleştiğini iddia ettiği kötü muamele ve bu konuyla ilgili olarak etkili bir soruşturma gerçekleştirilmediği iddiasına ilişkin şikâyetlerin Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesi ve başvurunun geri kalanının kabul edilemez olduğunun beyan edilmesi kararını,

ve tarafların görüşlerini dikkate alarak,

11 Temmuz 2023 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından,

Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir.

GİRİŞ

1. Dava, bir siyasi parti tarafından düzenlenen bir gösterinin polis tarafından dağıtılması ve söz konusu gösterinin dağıtılması sırasında ikinci başvuranın yaralanmasına ilişkindir. Başvuranlar, Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir. İkinci başvuran ek olarak Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmektedir.

OLAYLAR

2. Başvuranlar ile ilgili bilgiler ekteki listede yer almaktadır. Başvuranlar ilk olarak Muğla Barosuna bağlı Avukat E. Cinmen tarafından daha sonra da İstanbul Barosuna bağlı avukatlar R. Demir ve Y. Kılıç tarafından temsil edilmişlerdir.

3. Hükümet, kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Dava konusu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

5. Somut başvuruya neden olan olaylar sırasında başvuranlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinde ("Millet Meclisi") ve Barış ve Demokrasi Partisinde ("BDP", Kürt yanlısı sol bir siyasi parti) milletvekilliydiler.

I. HÜKÜMET TARAFINDAN İLETİLDİĞİ ŞEKLİYLE ARKA PLAN BİLGİLERİ

6. Mayıs ve Haziran 2010 tarihinde düzenlenen bir dizi polis raporuna göre, PKK (silahlı bir terör örgütü olan Kürdistan İşçi Partisi) ile bağlantılı olduğu düşünülen iki internet sitesi, PKK'nın çeşitli kanatlarının on üç ay önce ilan ettikleri ateşkese 1 Haziran 2010 itibariyle son vereceklerini bildirmiştir. Söz konusu internet sitelerindeki bilgiler, PKK liderinin

açıklamalarını da içermekte olup insanları “direnmeye” ve PKK’ya “katılmaya” davet etmekteydi.

7. Güvenlik güçleri 29 Mayıs 2010 tarihinde, 1 Haziran 2010 tarihinden itibaren PKK’nın ülke genelinde halkı sivil itaatsizlik eylemlerine teşvik edeceğini belirten bir istihbarat raporu almıştır. Bu raporda ayrıca, güvenlik güçlerine ve kamu binalarına karşı taşlı, sopalı ve Molotof kokteylli ve araçların ateşe verileceği muhtemel saldırılardan bahsedilmiştir.

8. Emniyet Genel Müdürlüğü 31 Mayıs 2010 tarihinde Şırnak’ın Silopi ilçesinde saldırı gerçekleştirileceğine ilişkin benzer bir rapor düzenlemiştir.

9. Yukarıda anılan internet sitelerinden biri 2 Haziran 2010 tarihinde BDP’nin Silopi şubesinin ertesi gün bazı milletvekillerinin de katılımıyla bölgede artan askeri operasyonları protesto etmek amacıyla bir yürüyüş düzenleyeceğini bildirmiştir. Yürüyüş saat 16:00’da Silopi’deki BDP parti binası önünde başlayacak ve Türkiye ile Irak arasındaki Habur sınır karakoluna (Silopi’ye yaklaşık on beş kilometre mesafede) doğru devam edecekti.

10. Planlanan gösteriye atıfta bulunan 2 Haziran 2010 tarihli bir polis raporunda, kalabalık bir grubun Habur sınır karakoluna giden ana yolu kapatarak sınır karakoluna doğru yürümeyi planladığı ve burada basına bir açıklama yapılacağı belirtilmiştir. İlgili raporda, grubun provoke edilmesi halinde güvenlik güçlerine ve araçlarına taşlarla saldırılabileceği belirtilmiştir.

11. Silopi Emniyet Müdürlüğü 3 Haziran 2010 tarihinde yaklaşan gösteri öncesinde ve sırasında polis tarafından alınacak önlemleri ve izlenecek talimatları özetleyen bir iç doküman yayınlamıştır. Söz konusu doküman, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdaki talimatları içermektedir: (i) polis memurları göstericileri provoke etmekten kaçınacak, her zaman uyarı prosedürünü takip edecek ve emir komuta zincirine uyacaktır; ve (ii) güç sadece gerekli olduğunda ve üst amirin talimatlarına tabi olarak kademeli bir şekilde kullanılabilir.

II. 3 HAZİRAN 2010 TARİHİNDE MEYDANA GELEN OLAYLAR VE İKİNCİ BAŞVURANIN YARALANMASI

12. BDP temsilcileri 3 Haziran 2010 tarihinde saat 14:00 sularında Silopi Kaymakamı (“Kaymakam”) ve ilçedeki güvenlik güçlerinin amirleri ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. BDP temsilcileri Kaymakam’a yukarıda anılan yürüyüşü düzenleme niyetlerini bildirmişlerdir. Kaymakam planlanan gösteri için alternatif mekanlar önermiş, ancak bu koşullar altında halkın ilgisinin azalacağını savunan organizatörler tarafından reddedilmiştir. Kaymakam ayrıca, gösterinin ana yol üzerinde yapılması halinde güvenlik güçlerinin müdahale etmek zorunda kalacağını bildirmiştir.

13. Polis raporlarına göre, saat 15.00 sularında insanlar BDP parti binasının önünde toplanmaya başlamış, saat 16.30 sularında sayıları yaklaşık üç bine ulaşmıştır. O sıralarda BDP’ye ait bir otobüs Habur sınır karakoluna giden ana yolun sağ tarafına gelmiş ve göstericiler aniden otobüse doğru yönelerek etrafında toplanmıştır. Bunun üzerine yolun her iki tarafı da polis memurlarının ifadelerine göre başlangıçta göstericilerden yaklaşık 100 ila 150 metre uzakta konuşlanmış olan üç tazyikli su aracı ve polis ve tarafından kapatılmıştır (bk. aşağıda 24. paragraf).

14. Bazı göstericiler “*Tek muhatap sayın Öcalan*”, “*T.C. 'nin size ihtiyacı var sayın Öcalan*”, “*Önderliğimiz çözüm için muhatap arıyor*”, “*Kürt sorununun demokratik çözümü için Kürt önderi sayın Abdullah Öcalan muhatap alınsın*”, “*Operasyonlara son*” ve “*Kirli ellerinizi özgür dağlarımızdan çekin*” gibi sloganlar içeren pankartlar taşıyorlardı. Göstericilerin bir kısmı tahta sopaların yanı sıra PKK bayrakları ve liderlerinin ya da üyelerinin posterlerini taşıyordu. Bazı göstericilerin yüzleri kapalıydı.

15. Polis, gösterinin yasadışı olduğu konusunda gösteriye katılanları defalarca uyarılmış ve derhal dağılmalarını, aksi takdirde güç kullanacağını bildirmiştir.

16. Polis raporlarına göre, başvurular saat 16.40 sularında göstericilerin ön saflarına katılmışlardır. Kısa bir süre sonra grup, otobüs eşliğinde, ana yolda polise doğru yürümeye başlamıştır. Göstericiler bir kez daha uyarılmalarına rağmen yürümeye devam edince, polis tazyikli su ve göz yaşartıcı gaz kullanarak göstericileri dağıtmıştır.

17. Polis müdahalesinin ilk anlarında, ikinci başvuran yere düşmüş ve kalçasından yaralanmıştır (ayrıca bk. aşağıda yer alan 28 ve 38. paragraflar). İkinci başvuran, daha sonra Silopi Devlet Hastanesine sevk edilmiştir. İlgili Hastane tarafından saat 17.25'te düzenlenen tıbbi raporda, başvuranın femur kemiğinin boynunda kırık (bir tür kalça kırığı) olduğu ve bunun basit bir tıbbi prosedürle tedavi edilemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca, olay tarihinde aynı hastane tarafından düzenlenen ikinci bir raporun "hastanın tıbbi öyküsü" bölümünde, ikinci başvuranın "gösteri sırasında Panzerler su püskürtürken kayıp düştüğü" belirtilmiştir.

18. İkinci başvuran daha sonra Ankara'daki özel bir hastaneye nakledilmiş ve burada aynı gün ameliyat edilmiştir. İkinci başvuran ilgili hastaneden 11 Haziran 2010 tarihinde taburcu edilmiştir. Taburcu olmasının ardından yürüyememesi nedeniyle fizyoterapi görmüş ve 24 Mart 2011 tarihine kadar birbirini takip eden hastalık izinleri almıştır. Diğer hususların yanı sıra, 2014 tarihli bir sağlık raporunda ikinci başvuranın koltuk değnekleriyle yürüyebildiği belirtilmiştir. İkinci başvuran, Mahkemeye sunduğu görüşlerinde, yaralanmaya ilişkin olarak halen tedavi görmekte olduğunu belirtmiştir.

19. Bir polis memuru (S.Y.), güvenlik güçlerinin müdahalesinden önce göstericiler tarafından atılan bir taş nedeniyle sol bacağından yaralandığını bildirmiştir. Silopi Devlet Hastanesi tarafından 3 Haziran 2010 tarihinde düzenlenen tıbbi raporda S.Y.'nin yumuşak doku hasarından bahsedilerek on gün boyunca iş görmez olduğu belirtilmiştir.

20. Güvenlik güçlerinin müdahalesi sırasında yaralandığını belirten bir başka polis memuruna (İ.K.) yedi gün hastalık izni verilmiştir.

21. Olayların meydana geldiği tarihte düzenlenen polis tutanaklarında, güvenlik güçlerine ait birkaç aracın taşlardan zarar gördüğü belirtilmiş, ancak bu zararın polis müdahalesinden önce mi yoksa müdahale sırasında mı meydana geldiği belirtilmemiştir.

III. İDARİ SORUŞTURMA

22. 14 Haziran 2010 tarihinde İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, gösteri sırasında meydana gelen olayları soruşturmak üzere iki başmüfettiş görevlendirmiştir.

23. Başmüfettişler, polis tarafından kayda alınan olaya ilişkin video kayıtları da dâhil olmak üzere belge ve delil toplamışlardır. Başmüfettişler ayrıca, diğerlerinin yanı sıra, Şırnak Valisi'nin ("Vali"), Kaymakam'ın, Silopi'deki güvenlik güçlerinin amirlerinin, Silopi BDP İlçe Başkanı ve tazyikli su araçlarını kullanan polis memurları ile 3 Haziran 2010 tarihindeki olaylar sırasında tazyikli su topunu opere eden memurların ifadelerini almışlardır.

24. Polis memurlarına göre, tazyikli su araçlarından biri Habur sınır karakoluna giden yolun sağ tarafında, diğer iki araç ise yolun karşı tarafında konuşlanmıştı. Polis memurları, kalabalık ile araçlar arasındaki ilk mesafenin yaklaşık 100 ila 150 metre olduğunu ileri sürmüşlerdir. Polis memurları, göstericiler araçlara doğru ilerlemeye başladıkları için tazyikli su kullandıklarını belirtmişlerdir. Tazyikli su topunu opere edenlerden biri (S.T.), grup polise doğru yaklaşık 50 metre ilerlediğinde aldıkları talimatlar doğrultusunda su püskürtüldüğünü belirtmiştir. Tazyikli su aracını kullananlardan biri (H.S.Ş.) başlangıçtaki mesafe yarıya indiğinde müdahale etme talimatı aldıklarını belirtmiştir. Bir başka operatör (M.K.) göstericilerin 50 metre mesafeden taş atmaya başladığını ileri sürmüştür. S.Y., bazı göstericilerin yaklaşık 50 metre mesafeden taş atmaya başladığında yaralandığını bildirmiştir (ayrıca bk. yukarıda 19. paragraf).

25. Bazı polis memurları ayrıca her araçtan sadece bir kez ve sekiz ila on saniye arasında bir süre boyunca su püskürtüldüğünü belirtmiştir. Polis memurları tazyikli su kullanırken belirli bir kişiyi hedef almadıklarını ve alamayacaklarını ileri sürmüşlerdir. Polis memurları ayrıca, tazyikli su araçlarının içerisinde görüşün zayıf olması nedeniyle, olayları araçların içindeki monitörlerden izlediklerini belirtmişlerdir. Aracı kullananlardan biri (D.A.), ikinci başvurana su isabet etmesinin ve düşmesi sonucu yaralanmasının tesadüf olduğunu ileri sürmüştür. S.T. ise suyun ikinci başvuranın düşmesine ve yaralanmasına talihsiz bir tesadüf sonucu neden olduğunu belirtmiştir.

26. Polis memurları, o anda müdahale etmemiş olsalardı, yaklaşan gösterici kalabalığı nedeniyle tazyikli su araçlarını hareket ettirmenin mümkün olmayacağını ve göstericiler ile araçların arkasında bulunan polis memurları arasında doğrudan bir çatışmanın kaçınılmaz olacağını ileri sürmüşlerdir. Polis memurlarına göre bu durum daha da ciddi olaylara yol açabilirdi.

27. BDP temsilcileri ifadelerinde, bazı milletvekillerinin kendilerine Vali'nin yürüyüşü ana yolun bir tarafında yapmalarına izin verdiği yönünde bilgi verdiklerini iddia etmişlerdir. Vali ve Kaymakam bu iddiayı reddetmiştir.

28. Başmüfettişler 14 Eylül 2010 tarihinde raporlarını Teftiş Kurulu Başkanlığına sunmuşlardır.

Söz konusu raporda, Vali'nin gösterinin ana yol üzerinde yapılmasına izin vermediği ve Kaymakam'ın da organizatörlere alternatif yerler önerdiği belirtilmiştir.

Rapora göre, polis gerekli hazırlık önlemlerini almış ve toplanma noktasından yaklaşık 100 ila 150 metre uzakta konuşlandırılmış üç tazyikli su aracı kullanılmıştır. Ayrıca yetkililer, polisin müdahale etmemesi halinde katılımcı sayısının artabileceği ve müdahalenin imkânsız hale gelebileceği yönündeki endişelerini dile getirmişlerdir. Raporda ayrıca göstericilerin

kullandığı yolun ilerisinde bulunan askeri kışlayı hedef alan olası provokatif eylemler ve ciddi olaylarla ilgili endişelere de değinilmiştir.

Raporda, polisin göstericileri birçok kez gösterinin kanuna aykırı olduğu konusunda uyardığı ve dağılmalarını emrettiği belirtilmiştir. Kalabalığın polise doğru ilerleyişini durdurulmaması üzerine polis, kalabalığın polis barikatına ulaşması halinde müdahalenin imkânsız hale geleceği endişesiyle tazyikli su ve göz yaşartıcı gaz kullanmıştır. Müdahale sekiz ila on saniye sürmüş ve tazyikli su sadece bir kez püskürtülmüştür.

Rapora göre, milletvekillerinin polis memurları tarafından hedef alındığını gösteren hiçbir bulgu yoktur ve ikinci başvuran tamamen tesadüfen suya hedef olmuştur. İkinci başvuranın yaralanması, fiziksel zayıflığı nedeniyle biçimsiz bir şekilde düşmesi sonucu meydana gelmiştir. Nitekim, aynı tazyikli suyla vurulan diğer göstericiler yaralanmamıştır.

Raporda, üç binden fazla gösterici olduğu ve sayılarının her an on bine ulaşabileceği göz önünde bulundurulduğunda, polisin doğru zamanda müdahale ettiği belirtilmiştir. İkinci başvuran dışında ciddi bir şekilde yaralanan olmamıştır. Dolayısıyla, müdahale mümkün olan en az zarara yol açacak şekilde gerçekleştirilmiştir.

Bu doğrultuda başmüfettişler, Vali ve kolluk kuvvetleri personeli aleyhinde ceza veya idari yargılama başlatmak için herhangi bir gerekçe bulunmadığı sonucuna varmışlardır.

29. İçişleri Bakanlığı 30 Aralık 2010 tarihinde yukarıda belirtilen rapora dayanarak ve 4483 sayılı Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca, 3 Haziran 2010 tarihinde meydana gelen olaylarla ilgili olarak Vali ve kolluk kuvvetleri personeli hakkında kovuşturma izni verilmemesine karar vermiştir.

30. Başvuranlar 28 Ocak 2011 tarihinde bu karara itiraz etmişlerdir.

31. Yüksek İdare Mahkemesi 6 Temmuz 2011 tarihinde müdahalenin mümkün olan en az zarara yol açacak şekilde gerçekleştirildiği görüşünü benimseyerek başvuranların itirazını reddetmiştir.

IV. CEZA SORUŞTURMASI

32. Bilinmeyen bir tarihte Silopi Cumhuriyet Savcılığı 3 Haziran 2010 tarihinde meydana gelen olaylarla ilgili re'sen soruşturma başlatmıştır.

33. Silopi Cumhuriyet Savcılığı 8 Haziran 2010 tarihinde Kaymakamlıktan 4483 sayılı Kanun uyarınca konuyla ilgili bir ön soruşturma başlatılıp başlatılmadığına dair bilgi talep etmiştir. Ayrıca Silopi Cumhuriyet Savcılığı, Silopi'deki kolluk personelinin görevi suistimal suçundan kovuşturulmasına izin verilip verilmeyeceği hususunda bir karar alınmasını talep etmiştir.

34. Başvuranlar 28 Haziran 2010 tarihinde söz konusu olaylara karışan polis memurları ve diğer görevliler hakkında şikâyetle bulunmuşlardır. Başvuranlar kötü muameleye maruz kaldıklarını ve ifade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

35. Silopi Cumhuriyet Savcısı 9 Şubat 2012 tarihinde söz konusu olaylarla ilgili olarak kolluk kuvvetleri personeli ve amirleri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Silopi Cumhuriyet Savcısı, İçişleri Bakanlığının 30 Aralık 2010 tarihli kararına atıfta bulunarak, görevi suistimal suçunun 4483 sayılı Kanun kapsamına girmesi nedeniyle bu suçla ilgili herhangi bir kovuşturma yapılamayacağı kanaatine varmıştır (bk. yukarıda 29. paragraf). Silopi Cumhuriyet Savcısı diğer suçlarla ilgili olarak, başmüfettişlerin raporunun sonuçlarını yinelemiş (bk. yukarıda 28. paragraf) ve yetkililerin doğrudan veya dolaylı olarak bedensel zarar verme niyetiyle hareket ettiklerine ve kendilerine atfedilebilecek herhangi bir ihmalin bulunmadığına dair hiçbir belirti olmadığını tespit etmiştir. Silopi Cumhuriyet Savcısı ilaveten, ifade ve toplanma özgürlüğünün sınırlamalara tabi olduğunu ve güvenlik güçlerinin yasadışı bir gösteriye müdahalesinin başvuranların ifade özgürlüğü veya diğer haklarının kullanılmasını engelleme olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

36. Başvuranlar 21 Mart 2012 tarihinde iddia edilen görevi suistimal suçuyla ilgili olması haricinde yargı yoluna açık olan bu karara itiraz etmişlerdir.

37. Siirt Ağır Ceza Mahkemesi 8 Mayıs 2012 tarihinde gösterinin yetkililere usulüne uygun olarak bildirilmediği, göstericilerin uyarıldığı ve dağılmalarının emredildiği, şikâyet edilen yaralanmaların polis müdahalesi sırasında yaşanan panik anında meydana geldiği ve polis memurları tarafından doğrudan bir müdahalede bulunulmadığı gerekçesiyle başvuranların itirazını reddetmiştir.

V. HÜKÜMET TARAFINDAN SUNULAN VİDEO GÖRÜNTÜLERİ

38. Hükümet, 3 Haziran 2010 tarihinde meydana gelen olaylar sırasında polis tarafından kaydedilmiş olan bazı video kayıtlarını Mahkemeye sunmuştur. Söz konusu video görüntüleri, ikinci başvurayı ön saflarda o bölgeye doğru tazyikli su püskürtülmesinden hemen önce göstermektedir. Başvuranın tam olarak ne zaman düştüğünü net olarak görmek mümkün olmasa da, ilk su püskürtmesinden hemen sonra yerde olduğu ve düştükten sonra ayağa kalkmaya çalıştığı ancak bunu başaramadığı görülmektedir. Görüntüler ayrıca müdahale sırasında birden fazla kez tazyikli su püskürtüldüğünü göstermektedir.

39. Video görüntüleri, göstericiler otobüse doğru ilerlemeye başlayana kadar söz konusu yoldaki trafiğin durdurulmadığını göstermektedir (ayrıca bk. yukarıda 13 paragraf). Ayrıca görüntülerden, polis müdahalesinin başvuranların ön saflara katılmasından iki dakikadan daha kısa bir süre sonra başladığı anlaşılmaktadır (ayrıca bk. yukarıda 16 paragraf). Görüntülerden, grubun yola doğru ilerlemeye başlamasından kısa bir süre sonra göstericiler arasında en az üç gencin güvenlik güçlerine taş attığı, bazı göstericilerin bu davranışa tepki gösterdiği ve katılımcıların büyük çoğunluğunun polisin müdahalesinden önceki süre boyunca herhangi bir şiddet eylemine

karışmadığı görülmektedir. Görüntülerde ayrıca yürüyüşün dağıtılmasının ardından bazı göstericilerin polise taş attığı da görülmektedir.

İLGİLİ HUKUKİ ÇERÇEVE

I. İÇ HUKUK

40. Toplanma özgürlüğü ve memurlar ile diğer kamu görevlilerinin yargılanması hakkındaki ilgili iç hukuk *Oya Ataman/Türkiye* (no. 74552/01, §§ 13-15, AİHM 2006-XIV) ve *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve Diğerleri/Türkiye* (no. 20347/07, §§ 42-52, 5 Temmuz 2016) kararlarında belirtilmiştir.

41. İlgili tarihte 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 10. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az yetmiş iki saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir ...”

42. Aynı Kanun’un 22. maddesinde, söz konusu tarihte yürürlükte olduğu şekliyle, diğerlerinin yanı sıra, kamuya açık cadde ve otoyollarda gösteri ve yürüyüş yapılmasını yasaklamıştır. Aynı Kanun’un 24. maddesi, Kanun hükümlerine uymayan gösteri ve yürüyüşlerin, valiliğin emri üzerine ve göstericilerin uyarılmasından sonra zor kullanılarak dağıtılacağını öngörmektedir.

43. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun 16. maddesine göre polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet ve maddî güç gerçekleştiğinde silah kullanılabilir. “Maddî güç”, diğerleri arasında, kelepçe, cop, tazyikli su ve göz yaşartıcı gazları ifade eder. Zor kullanmadan

önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Polis, kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, yukarıda anılan hususlar müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tespit edilir.

44. 30 Aralık 1982 tarihli Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25. maddesi, gösteriler sırasında bu kuvvetlerin gözetimi, kontrolü ve müdahalesine ilişkin ilkeleri ortaya koymaktadır (bk. metnin özeti için *Abdullah Yaşa ve Diğerleri/Türkiye* 44827/08, § 27, 16 Temmuz 2013).

II. ULUSLARARASI BELGELER

A. Birleşmiş Milletler

45. Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı'na ilişkin Sekizinci Birleşmiş Milletler Konferansında 7 Eylül 1990 tarihinde kabul edilen Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Temel İlkeler, diğerlerinin yanı sıra, “ölümcül olmayan etkisiz hale getirici silahların geliştirilmesi ve konuşlandırılmasının, olaya karışmamış kişileri tehlikeye atma riskini en aza indirmek için dikkatle değerlendirilmesi ve bu tür silahların kullanımının dikkatle kontrol edilmesi gerektiğini” öngörmektedir.

46. İnsan Hakları Konseyi 6 Temmuz 2018 tarihinde barışçıl protestolar bağlamında insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin 38/11 sayılı Kararı kabul etmiştir. Bu Kararın ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“İnsan Hakları Konseyi,

...

13. Devletlere, kolluk görevlerini yerine getiren yetkililer veya Devlet adına hareket eden özel personel tarafından ateşli silahların ateşlenmesi veya daha az öldürücü silahların kullanılmasından kaynaklananlar dâhil, protestolar sırasında meydana gelen ölüm veya sakatlığa yol açanlar da dâhil olmak üzere önemli yaralanmaları soruşturma çağrısında *bulunur*;

...

15. Devletleri, her türlü silahın kullanım ihtiyacını azaltmak için kolluk görevlerini yerine getiren görevlilerine uygun koruyucu ekipman ve daha az öldürücü silahlar sağlamaya teşvik ederken, daha az öldürücü silahların bile hayati riske yol açabileceğini göz önünde bulundurarak, daha az öldürücü silahların eğitimi ve kullanımı için protokoller düzenleme ve oluşturma çabalarını sürdürmeye *teşvik eder*;

16. Daha az öldürücü silahların tedarik edilmeden ve kullanılmadan önce, öldürücülüklerini ve olası yaralanmaların boyutunu belirlemek için kapsamlı ve bağımsız testlerden geçirilmesinin ve bu tür silahların uygun eğitim ve kullanımının izlenmesinin önemini *vurgular*;

47. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 1 Haziran 2020 tarihinde yayınlanan Kolluk Kuvvetlerinde Az Öldürücü Silahlara İlişkin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Rehberi'nin ilgili paragrafları aşağıdaki gibidir (dipnotlar hariç):

“7.7.2 Genel olarak, tazyikli su yalnızca ciddi can kaybı, ciddi yaralanma veya malların geniş çapta tahribatı ihtimalinin bulunduğu ciddi toplumsal kargaşa durumlarında kullanılmalıdır. Gereklilik ve orantılılık gereksinimlerini karşılamak için tazyikli su kullanımı dikkatle planlanmalı ve üst düzey bir komuta ve kontrol ile yönetilmelidir.

...

7.7.3 Tazyikli su, ciddi ikincil yaralanma riskinin bulunduğu yüksek konumlardaki kişilere karşı kullanılmamalıdır. Diğer riskler arasında soğuk havalarda hipotermi ve soğuk su şoku (özellikle su ısıtılmamışsa) ve kişilerin kayma ya da suyun kuvveti tarafından duvarlara ya da diğer sert cisimlere çarpma riski bulunmaktadır. Bazı tazyikli sular, bireyleri doğru bir şekilde hedef alamadıkları için etkileri ayırım gözetmez.

...

7.7.4 Kişilerin tazyikli su tarafından kuvvetli bir şekilde itilmesi durumunda kalıcı körlüğe veya ikincil yaralanmalara neden olma riski nedeniyle, tazyikli su bir kişiyi veya bir grup kişiyi kısa mesafeden hedef almamalıdır. Tazyikli su bağlanmış kişilere veya başka bir şekilde hareket edemeyen kişilere karşı kullanılmamalıdır.

B. Avrupa Konseyi

48. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin 27 Nisan 2022 tarihinde kabul ettiği, kolluk kuvvetleri tarafından aşırı ve haksız güç kullanımıyla mücadele ve bunun önlenmesine ilişkin 2435 (2022) sayılı kararının ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“9. Avrupa Konseyi bu nedenle, Avrupa Konseyine üye olan devletlere ve varsa gözlemci devletlere aşağıdaki hususlarda çağrıda bulunur:

...

9.3. kolluk kuvvetleri tarafından silahların ve diğer ölümcül veya ölümcül olmayan araçların kullanımının, istismara karşı talimatlar ve güvenceler belirlemesi gereken ulusal mevzuatları tarafından kapsamlı bir şekilde düzenlenmesini sağlamak;”

49. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri 25 Şubat 2014 tarihinde “Polis istismarı - hukukun üstünlüğüne yönelik ciddi bir tehdit” başlıklı bir İnsan Hakları Yorumu yayınlamıştır. Söz konusu yorumun ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Devletler, gösteriler bağlamında göz yaşartıcı gaz, biber gazı, tazyikli su ve ateşli silah kullanımı da dâhil olmak üzere polisin orantılı güç kullanımına ilişkin olarak uluslararası standartlara uygun net kılavuzlar geliştirmelidir.”

C. Barışçıl Toplantı Özgürlüğü Kılavuzu

50. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi tarafından Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonuna (Venedik Komisyonu) danışılarak hazırlanan Barışçıl Toplantı Özgürlüğü Kılavuzu’nun (üçüncü baskı, 2019), ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“185. Yetkililerin bir toplantıda kargaşayı ele almaları için özel araçlar. Kolluk görevlilerinin bir toplantıda kargaşa çıktığında kontrolü sağlamak veya kontrolü yeniden ele almak için kullanabilecekleri özel araçlarla ilgili aşağıdaki iyi uygulama rehberi, ulusal kolluk kurumlarının gelişen uygulamalarına dayanmaktadır:

...

- Plastik/kauçuk mermiler, baton mermileri, enerjisi azaltılmış mermi (AEP) veya tazyikli su ve diğer kalabalık grup kontrol yöntemlerinin kullanımı ... sıkı bir şekilde düzenlenmeli ve kaydedilmelidir”

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I.ÖN AÇIKLAMA

51. Hükümet, başvurunun başvuranların ilk temsilcisi Cinmen tarafından imzalanmış olmasına rağmen, başvurunun yapıldığı sırada Mahkemeye sunulan yetki belgesinde Cinmen’in imzasının olmadığını belirterek, başvurunun Mahkeme İç Tüzüğü’nün 47. maddesinde belirtilen hususlara aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

52. Başvuranlar, söz konusu yetki belgesindeki imzalarının, ilk temsilcilerine kendileri adına Mahkemeye başvuruda bulunmaları için belirli ve açık talimatlar verdiklerini gösterdiğini ileri sürmüşlerdir.

53. Mahkeme, başvuranların başvurularını kendileri sunmak yerine Mahkeme İç Tüzüğü’nün 36 § 1 maddesi uyarınca temsil edilmeyi tercih ettikleri durumlarda, Mahkeme İç Tüzüğü’nün 45 § 3 maddesinin, usulüne uygun olarak imzalanmış yazılı bir yetki belgesi sunmalarını gerektirdiğini kaydetmektedir. Sözleşme’nin 34. maddesi kapsamında temsilcilerin Mahkeme önünde mağdur olduğunu iddia eden kişileri savunması için bu kişilerden belirli ve açık talimat aldığını göstermeleri esastır (bk. *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu/Romanya* [BD], no. 47848/08, § 102, AİHM 2014).

54. Somut davaya dönüldüğünde, Mahkeme, başvuranların imzalarını içeren söz konusu yetki belgelerinin başvuranlar tarafından imzalanan başvuru formuyla birlikte ilk temsilcileri tarafından Mahkemeye sunulduğunu gözlemlemektedir. Ancak, yetki belgelerinde ilk temsilcinin imzası ve ismi bulunmaktadır.

55. Bununla birlikte, Mahkeme, başvurunun yapıldığı tarihte yürürlükte olan Mahkeme İç Tüzüğü'nün 47. maddesinin yetki belgesinin formatına herhangi bir atıfta bulunmadığını kaydetmektedir. Mahkeme ayrıca, Hükümet tarafından gerçekliğine itiraz edilmeyen yetki belgelerinde yer alan imzaların başvurulara ait olduğundan şüphe duymak için hiçbir neden görmemektedir. Yetki belgelerinde, başvuruların Mahkeme nezdinde temsil edilmelerine açıkça atıfta bulunulduğu da not edilmelidir.

56. Başvuranlar ayrıca, görüşlerini sunmadan önce, usulüne uygun bir şekilde ek temsilciler belirlemişlerdir (bk. yukarıda 2. paragraf). Başvuranlar aynı zamanda, ek temsilcileri aracılığıyla, ilk temsilcilerine kendileri adına Mahkemeye başvuruda bulunma yetkisi verdiklerini teyit etmişlerdir (bk. yukarıda 52. paragraf). Dolayısıyla, yetki belgelerinin, başvuruların Cinmen'i Mahkeme nezdindeki temsilcileri olarak atama konusunda anlayışları ve rızaları olmaksızın imzalandığını gösteren hiçbir unsur bulunmamaktadır (bk., aynı anlamda, *Hirsi Jamaa ve Diğerleri/İtalya* [BD], no. 27765/09, § 52, AİHM 2012).

57. İlk temsilcinin imzasının yetki belgesinde yer almamasına ilişkin olarak Mahkeme, imzalı başvuru formunu ve ilgili belgeleri göndererek ve somut başvuruyla bağlantılı olarak çeşitli vesilelerle Mahkeme ile iletişim kurarak, ilk temsilcinin başvurular tarafından kendisine verilen yetkiyi zımnen fakat zorunlu olarak kabul ettiği kanaatindedir (bk., *Alican Demir/Türkiye*, no. 41444/09, § 64, 25 Şubat 2014).

58. Yukarıdakiler ışığında, Mahkeme Hükümetin bu husustaki itirazını reddetmiştir (bk., bu davaya uygulanabildiği ölçüde, *Ranđelović ve Diğerleri/Karadağ*, no. 66641/10, §§ 78-79, 19 Eylül 2017).

II. İKİNCİ BAŞVURAN İLE İLGİLİ OLARAK SÖZLEŞME’NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

59. İkinci başvuran, polis tarafından kötü muameleye maruz kaldığından ve yetkililerin bu hususa ilişkin etkili bir soruşturma yürütme görevlerini ihmal ettikleri hususunda şikâyetçi olmuştur. İkinci başvuran Sözleşme’nin 3 ve 6. maddelerine dayanmıştır.

60. Dava konusu olayların hukuki açıdan vasıflandırılması hususunda uzman olan Mahkeme (bk. *Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 37685/10 ve 22768/12, §§ 114 and 126, 20 Mart 2018), bu şikâyetin, sadece Sözleşme’nin 3. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği kanısındadır. Söz konusu maddenin ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

61. Mahkeme, bu şikâyetlerin, açıkça dayanaktan yoksun ya da Sözleşme’nin 35. maddesinde sıralanan gerekçeler kapsamında kabul edilemez olmadığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, şikâyetlerin kabul edilebilir olduğu beyan edilmelidir.

B. Esas Hakkında

1. Sözleşme’nin 3. maddesinin esasa ilişkin yönü

(a) Tarafların beyanları

62. İkinci başvuran, gösteri sırasında polis tarafından püskürtülen tazyikli su nedeniyle kalçasının yaralandığını iddia etmiştir. Başvuran, herhangi bir şiddet eyleminde bulunmadığını veya polise direnmediğini ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, polis memurları tarafından özel olarak hedef alınmamış olsa

bile, yürüyüş sırasında durduğu alanın yaralanmalara neden olabilecek şekilde tazyikli suya maruz kaldığını belirtmiştir.

63. İkinci başvuran, polisin tazyikli su kullanırken gerekli önlemleri almadığını ileri sürmüştür. Başvuran ek olarak, gösteri sırasında bazı kişilerin taş attığı varsayılsa dâhi, bunun polisi gerekli önlemleri alma yükümlülüğünden kurtarmayacağını belirtmiştir. Başvuran ayrıca, polisten beklenmedik bir olay sırasında reaksiyon vermelerinin beklenmediği, çünkü bir dizi ön hazırlık önlemi alabildiklerini ileri sürmüştür.

64. Hükümet, ikinci başvuranın yaralanmasının Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında kötü muamele teşkil etmediğini ve gerekli asgari ciddiyet seviyesine ulaşmadığını ileri sürmüştür. Hükümet bu bağlamda, ikinci başvuranın yaralanmasının tazyikli su kullanımından meydana gelmediğini gösterinin dağıtılması sırasında çıkan arbedede yere düşmesinden kaynaklandığını iddia etmiştir. Hükümet, Silopi Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen ikinci tıbbi rapora atıfta bulunarak (bk. yukarıda 17. paragraf), başvuranın tıbbi muayenesi sırasında yaralanmasının düşme sonucu meydana geldiğini belirttiğini ileri sürmüştür. Hükmet ayrıca, başvuranın yaralarının ciddi nitelikte olduğu düşünülebilse de, bu yaraların başvuranın eylemlerinin sonucu olduğunu, çünkü arbede sırasında ayağı kaydıktan sonra yere düştüğünü ileri sürmüştür.

65. Hükümete göre, ikinci başvuranın yakınında duran diğer göstericilerin tazyikli su kullanımı sonucunda herhangi bir yaralanmaya maruz kalmadıkları göz önünde bulundurulduğunda, somut davanın koşullarında tazyikli su kullanımının sadece hafif yaralanmalara veya herhangi bir yaralanmanın meydana gelmemesine neden olabilirdi. Ayrıca, başvuranın bulunduğu alana sadece bir kez ve on saniyeden kısa bir süre içerisinde tazyikli su püskürtülmüştür. Emniyet güçlerinin, ikinci başvuran da dâhil olmak üzere, göstericilere bedensel zarar verme ya da onları küçük düşürme niyeti yoktu. Ayrıca, tazyikli su ile belirli kişileri hedef almak mümkün değildir.

66. Hükümet, toplanmanın barışçıl olmadığını belirtmiştir. Müdahaleden önce bile bazı göstericilerin polise ve araçlarına taşlarla saldırması nedeniyle güç kullanımı kesinlikle gerekli olmuştur. Bazı göstericiler sopaları silah olarak kullanmış, pankartlar taşımış ve şiddet içeren sloganlar atmışlardır. Ayrıca, gösteri PKK tarafından yapılan bir çağrıya cevaben düzenlenmişti. Hükümet ayrıca, çeşitli güvenlik endişelerine ve gösterinin yol açtığı kamu rahatsızlığına atıfta bulunarak, Sözleşme'nin 11. maddesiyle ilgili olarak öne sürülenlere benzer argümanlar ileri sürmüştür (bk. aşağıda 108. paragraf).

67. Son olarak Hükümet, polisin göstericileri birçok kez uyardığını ve bu nedenle kalabalığı dağıtmadan önce belirli ölçüde hoşgörü gösterdiğini belirtmiştir. Müdahale ayrıca iç hukuka uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

(i) Genel İlkeler

68. Mahkeme, *Bouyid/Belçika* ([BD], no. 23380/09, §§ 81-90, AİHM 2015) kararında belirtilen Sözleşme'nin 3. maddesinin esas yönüne ilişkin genel ilkelere atıfta bulunmaktadır.

69. Mahkeme, özellikle, 3. maddeye aykırı kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerektiğini yinelemektedir. Mahkeme delillerin değerlendirilmesine ilişkin olarak “makul şüphenin ötesinde” kanıt standardını benimsemekte, ancak bu tür bir ispatın yeterince güçlü, açık ve uyumlu çıkarımların ya da aksi ispatlanmamış benzer maddi karinelerin bir arada var olması da yeterli kanıt teşkil edebileceğini eklemektedir (bk., diğer kararlar arasında, *Bouyid/Belçika*, § 82). Bir gösterinin polis tarafından denetlenmesi bağlamında uygulandığı iddia edilen kötü muameleye ilişkin ispat yüküne ilişkin olarak Mahkeme, daha önceki davalarda, bu iddiaları çürütme yükünün Hükümete devredilmesinden önce, başvuruların yaralanmalarının polisin güç kullanımından kaynaklandığına dair ilk bakışta haklı görülen (*prima facie*) bir iddia ortaya koymaları gerektiğini tespit etmiştir (bk. *Muradova/Azerbaycan*, no. 22684/05, §§ 107-08, 2 Nisan 2009,

ve *Zakharov ve Varzhabetyan/Rusya*, no. 35880/14 ve 75926/17, § 63, 13 Ekim 2020). Yaralanmanın nedeni taraflar arasında ihtilafli konu olduğunda Mahkeme, yaralanmanın, başvuranın kolluk kuvvetlerinin kitlesel huzursuzluğu bastırmak amacıyla güç kullanımına başvurdukları bir operasyon yürüttükleri bölgede bulunduğu sırada meydana gelmiş olmasına özel önem atfetmiştir (bk. yukarıda anılan *Zakharov ve Varzhabetyan*, § 63). İspat yükümlülüğünü yerine getirmek için Hükümet, başvuranın yaralanmalarının nedenine ilişkin tatmin edici ve ikna edici bir açıklama sunmalıdır (bk. yukarıda anılan *Zakharov ve Varzhabetyan*).

70. Mahkeme ayrıca, özgürlüğünden mahrum bırakılan veya daha genel olarak kolluk kuvvetleriyle karşı karşıya gelen bir kişi açısından, kendi davranışları nedeniyle kesinlikle gerekli olmayan fiziksel güce başvurulmasının insan onurunu zedelediğini ve ilke olarak 3. maddede belirtilen hakkın ihlali anlamına geldiğini yinelemektedir (bk. yukarıda anılan *Bouyid*, § 88). Özellikle, yetkililer kitlesel huzursuzluğu bastırmak amacıyla güç kullanımına başvurduklarında, bu tür bir güç ancak zorunlu olması halinde kullanılabilir ve aşırı olmamalıdır (bk. her ikisinde yukarıda anılan *Muradova*, § 109, ve *Zakharov ve Varzhabetyan*, § 62).

(ii) *Bu ilkelerin somut davaya uygulanması*

71. İlk olarak Mahkeme, ikinci başvuranın yaralanmasının Sözleşme'nin 3. maddesinin amaçları kapsamında gerekli olan asgari ağırlık seviyesine erişmemesine ilişkin Hükümetin argümanını kaydetmektedir (bk. yukarıda 64. paragraf). Fakat Mahkeme, mevcut davada olduğu gibi, bir başvuranın kolluk kuvvetleriyle karşılaşması hâlinde şikâyet konusu hususun Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamına girip girmediğini belirlemek için, incelemesinin, başvuranın tabi olduğu tedavinin ciddiyetinden ziyade gerekliliğine doğru yöneldiğini kaydeder (bk. yukarıda 70. paragraf; ayrıca bk. yukarıda anılan *Bouyid*, §§ 100-01). Özellikle, gösteriler bağlamında, Mahkeme, muamelenin, başvuranın kendi davranışından dolayı kati surette

gerekli olmadığı veya kitlesel kargaşayı bastırmak için kaçınılmaz olmadığı kanaatine varılması hâlinde bu durumun Sözleşme'nin 3. maddesi ile yasaklanan kötü muameleye tekabül ettiğine hâlihazırda hükmetmiştir (bk. yukarıda anılan *Zakharov ve Varzhabetyan*, §§ 70-74). Her hâlükârda, Mahkeme, ikinci başvuranın yaralanması ve, görünüşe göre Hükümetin bu şekilde kabul ettiği, yaralanmanın ciddiyetinin (bk. 64. paragrafın son cümlesi), başvuranın sağlık raporu ile doğrulandığını kaydeder (bk. yukarıda 17 ve 18. paragraflar). Son olarak, Hükümetin söz konusu yaralanmanın ikinci başvuranın kendi eylemlerinden kaynaklandığını ileri sürdüğü kadarıyla (bk. yukarıda 64. paragraf) Mahkeme, olayların tespitine ilişkin aşağıda yer alan incelemesine atıfta bulunur (bk. aşağıda 72-79. paragraflar).

(a) Olayların tespiti

72. Mahkeme, polis memuru tarafından tazyikli su kullanılmasından önceki ve sonraki anların kayıt altına alındığını kaydeder (bk. yukarıda 38 ve 39. paragraflar). Mahkeme, Hükümet tarafından sunulan söz konusu video kayıtlarını inceleyebilmiştir.

73. Mahkeme ayrıca, ikinci başvuranın 3 Haziran 2010 tarihli gösteriye katıldığı ve tazyikli su kullanımını içeren polis müdahalesinin ilk dakikalarında yaralandığına ilişkin taraflar arasında ihtilaf bulunmadığını kaydeder. İlâveten, video kaydından, ikinci başvuranın su ile vurulup vurulmadığının açıkça görülmesinin mümkün olmamasına rağmen söz konusu alana tazyikli su sıkıldığı esnada ikinci başvuranın göstericiler arasında ön sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci başvuranın, ilk kez su sıkılmasının hemen ardından yerde olduğu ve düşüşünden sonra ayağa kalkmaya çalıştığı fakat kalkamadığı görülmektedir (bk. yukarıda 38. paragraf).

74. Bu bağlamda Mahkeme, idari soruşturmayı yürüten başmüfettişlerin ikinci başvuranın tazyikli su ile vurulduğunu kabul ettiğini gözlemlemektedir

(bk. yukarıda 28. paragraf). Polis memurlarının ifadeleri ile de doğrulanan bu sonuca (bk. yukarıda 25. paragraf), Cumhuriyet Savcısı dâhil olmak üzere yerel makamlar tarafından itiraz edilmemiştir. Hükümet ikinci başvuranın tazyikli su ile vurulmadığını açıkça ifade etmemiştir; bunun yerine, Hükümet, başvuranın yaralanmasının tazyikli su ile değil düşüşünden kaynaklandığını ileri sürmekle yetinmiştir (bk. yukarıda 64. paragraf).

75. Hükümetin, ikinci başvuranın yere düşerek yaralandığı argümanına ilişkin olarak Mahkeme, tazyikli su sıkılması bir bireyin dengesini bozabileceğinden dolayı doğrudan etki ile birincil yaralanmaya sebep olabileceği gibi bu tür bir etki ile tetiklenen ikincil yaralanmalara da sebep olabileceğini kaydetmektedir (bk. yukarıda 47. paragraf). Dolayısıyla Mahkeme, ikinci başvuranın düşüşünün, yetkili makamlarca kabul edildiği üzere, maruz kaldığı tazyikli suyun etkisinden kaynaklanmadığının ikna edici şekilde gösterilemediği sürece, yere düşüşünden önce mi sonra mı yaralandığı hususunda belirleyici olmadığı kanaatine varmıştır.

76. Bu bağlamda Mahkeme, ikinci başvuranın fiziksel zayıflıktan dolayı kötü bir şekilde düştüğüne ilişkin yetkili makamların varsayımının olgusal unsurlarla doğrulanmadığını kaydetmektedir (bk. yukarıda 28. paragraf). Mahkeme ayrıca, ikinci başvurana yakın duran diğer bireylerin herhangi bir yaralanma geçirmediğini, zira diğer göstericilere uygulanan tazyikli suyun etkilerinin, vücutlarına çarpma noktası gibi çeşitli unsurlara dayanarak değişiklik gösterebildiğine ilişkin Hükümetin argümanlarıyla ikna olmamıştır. Dolayısıyla, diğer protestocuların yaralanmaması, kendi başına, ikinci başvuranın düşüşünün tazyikli su kullanımından kaynaklanmadığını veya etkilenmediğini gösterememektedir.

77. Hükümetin, Silopi Devlet Hastanesi tarafından hazırlanan ikinci sağlık raporuna atıf yaptığı kadarıyla (bk. yukarıda 17 ve 64. paragraflar), Mahkeme, ikinci başvuranın su sıkıldığı sırada kayıp düştüğüne ilişkin olarak söz konusu raporda yer alan ifadenin tıbbi bir sonuç olmadığını gözlemlemektedir. Hükümetin öne sürdüğü üzere, söz konusu ifadenin ikinci

başvuranın olayları anlatma şekline dayandığı ileri sürülse bile bu tür bir ifade, tazyikli su sıkma ve ikinci başvuranın yaralanması arasında herhangi bir illiyet bağı olduğunu göstermemektedir; aksine, bu durum, başvuranın düşüşü ve suyun kullanılışı arasında bir bağın tartışmalı bir şekilde varlığına işaret edecek şekilde yorumlanabilir.

78. Mahkeme ayrıca, ikinci başvuranın yetkili makamların güç kullandığı bir bölge içerisindeyken yaralandığını kaydetmektedir (bk. yukarıda anılan *Zakharov ve Varzhabetyan*, § 63).

79. Dolayısıyla, yerel makamların, ikinci başvuranın tazyikli suyla vurulduğunu kabul ettikleri göz önünde bulundurulduğunda ve Hükümet tarafından makul bir açıklama yapılmadığı dikkate alındığında, Mahkeme, başvuranın yaralanmasının polis tarafından kullanılan güçten ve özellikle 3 Haziran 2010 tarihli gösterinin dağıtılması esnasında tazyikli su ile vurulmasından kaynaklandığını makul şüpheye yer vermeyecek şekilde sabit bulmuştur.

(β) Güç kullanımının gerekçelendirilip gerekçelendirilmediği

80. Mahkeme, polis memurlarının güce başvurmalarının ikinci başvuranın davranışından dolayı kati surette gerekli olup olmadığı ve kitlesel kargaşanın bastırılması amacıyla kaçınılmaz olup olmadığını tespit etmelidir (bk. her ikisi de yukarıda anılan *Muradova/Azerbaycan*, § 109 ve *Zakharov ve Varzhabetyan*, §§ 70-74).

81. Mahkeme, nezdindeki yerel yargılamalar veya yargılamaların hiçbir aşamasında gösteriler esnasında ikinci başvuranın barışçıl davranışının sorgulanmadığını gözlemlemektedir.

82. Hükümetin, toplantının barışçıl olmadığını öne sürdüğü ve gösterinin sebep olduğu çeşitli güvenlik endişesi ve kargaşaya dayandığı kadarıyla, Mahkeme, Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamında aşağıda yer alan incelemesine atıfta bulunur ve gösterinin esasen, polis müdahale edene kadar

barışçıl bir şekilde yürütüldüğünü öne sürer (bk. aşağıda 116-126. paragraflar).

83. Mahkeme ayrıca, polis memurlarının planlanan toplanmaya ilişkin ön bilgiye sahip olduklarını ve başlayan yürüyüşten önce tazyikli su aracı konuşlandırmak gibi tedbirler aldıklarını not eder (bk. yukarıda 11 ve 13. paragraflar). Dolayısıyla, polis memurlarının ön hazırlık olmaksızın reaksiyon göstermek için çağrıldığı söylenemez (bk. yukarıda anılan *Zakharov ve Varzhabetyan*, § 64, ve burada anılan davalar).

84. İlâveten Mahkeme, tazyikli su “daha az ölümcül silah” olarak tanımlanmasına rağmen yeterli güvence olmaksızın kullanımının suyun sıkıldığı uzaklığın yanı sıra su basıncı seviyesi gibi unsurlara bağlı olarak ciddi zarara yol açabileceğini kaydetmektedir (ayrıca bk. yukarıda 47. paragraf). Bu bağlamda Mahkeme, Sözleşme’nin 3. maddesi bağlamında daha önce, göz yaşartıcı bomba ve plastik mermi atılması dâhil olmak üzere polis operasyonlarına keyfi eylem, güç kullanımının kötüye kullanılması ve engellenebilecek kazalara karşı yeterli ve etkili teminatların sağlandığı bir sistem dâhilinde iç hukukla sadece yetki vermekle kalınmaması, aynı zamanda bu operasyonlara yeterince sınırlandırılma getirilmesi gerektiğine hükmettiğini gözlemlemektedir (bk. *Abdullah Yaşa ve Diğerleri/Türkiye*, no. 44827/08, § 43, 16 Temmuz 2013, ve *Kılıcı/Türkiye*, no. 32738/11, § 33, 27 Kasım 2018). Söz konusu zamanda tamamen yürürlükte olmaması veya yayımlanmamasına rağmen ilgili uluslararası belgelerin iyi uygulamalara ilişkin bir kılavuz sağladığını göz önüne alarak (bk. yukarıda 45-50. paragraflar) ve tazyikli suyun olası tehlikeli mahiyetini dikkate alarak Mahkeme, bu ilkelerin, gerekli değişikliklerin yapılması koşuluyla, mevcut davada uygulanmaması gerektiğine ilişkin bir gerekçe görememektedir.

85. Bu bağlamda Mahkeme, Hükümetin olayların gerçekleştiği tarihte, tazyikli su kullanımını düzenleyen açık ve yeterli hükümlerin mevcut olduğunu öne sürmeye çalışmadığını; bunun yerine, polis tarafından güç kullanımına ilişkin genel ulusal yasal çerçeveye atıfta bulunduğunu

gözlemlemektedir (bk. yukarıda 42-44. paragraflar). Fakat, polis memurları tarafından kullanılabilen tazyikli suyun “maddi gücün” bir parçası olarak sınıflandırılmasının ötesinde, ulusal yasal çerçeve, gösteriler esnasında tazyikli su kullanımına ilişkin belirli hükümler içermez ve konuşlandırılmasına yönelik talimat vermez (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde*, yukarıda anılan *Abdullah Yaşa ve Diğerleri*, § 49; *İzci/Türkiye*, no. 42606/05, § 65, 23 Temmuz 2013; *Anzhelo Georgiev ve Diğerleri/Bulgaristan*, no. 51284/09, § 75, 30 Eylül 2014; ve yukarıda anılan *Kılıcı*, §§ 34-35).

86. Şüphesiz, uygulanabilir iç hukuka göre, araç gereçler ve kullanılacak gücün seviyesi, gösteriler bağlamında müdahale eden birliğin amiri tarafından belirlenmelidir (bk. yukarıda 43. paragraf). Mahkeme nezdindeki deliller, bu hususun, mevcut başvuru koşullarında söz konusu olduğunu zira görünüşe göre, polis memurlarının müdahale etme emri aldıklarını ve dolayısıyla bağımsız hareket etmediklerini öne sürmektedir (bk. yukarıda 24. paragraf). Fakat, ikinci başvuranın maruz kaldığı gibi ciddi yaralanma risklerini önlemek veya en aza indirmek için örneğin uygun mesafe ve su basıncına ilişkin gerekli tedbirlerin polis memurları veya müdahil birliklerin amirlerince alındığını öne sürecektir herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Bu bağlamda Mahkeme, Silopi Emniyet Müdürlüğü tarafından gösteriden önce hazırlanan dâhili belgelerin, tazyikli su kullanımına ilişkin belirli bir talimat veya tedbirden bahsetmediğini de kaydeder (bk. yukarıda 11. paragraf). Dolayısıyla, Mahkeme, Hükümetin, güvenlik kuvvetlerinin müdahalesinin, göstericilere fiziksel bir zarar verilmesi riskini mümkün olduğunca en aza indirgeyecek şekilde usulüne uygun olarak düzenlendiği ve yönetildiğini gösteremediği kanaatine varmıştır (bk. *Kemal Baş/Türkiye*, no. 38291/07, § 30, 19 Şubat 2013).

87. Mahkeme ayrıca, söz konusu olaya ilişkin soruşturmanın etkililiğine dair aşağıda belirtilen değerlendirmelere atıfta bulunmuş ve yerel makamların, tazyikli suyun sıkıldığı kesin mesafe, sıkıldığı açı ve tazyikli su

seviyesi gibi söz konusu gücün önemli mahiyetine ilişkin belirli bir değerlendirmede bulunmadıklarını kaydetmiştir (bk. aşağıda 94-96. paragraflar).

88. Yukarıda belirtilenler ışığında, söz konusu güce başvurulmasının, ikinci başvuranın kendi davranışından dolayı kati surette gerekli olduğu veya kitlesel kargaşayı dağıtmak amacıyla kaçınılmaz olduğu gösterilememiştir. Sonuç olarak, Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında, Devlet, ikinci başvuranın yaralanmasından sorumludur.

89. Dolayısıyla, söz konusu hüküm, esas yönünden ihlal edilmiştir.

2. Sözleşme'nin 3. maddesinin usuli yönü

(a) Tarafların Beyanları

90. İkinci başvuran, yerel makamların olaya ilişkin etkili bir soruşturma yürütemediklerini iddia etmektedir. İkinci başvuran bu bağlamda, savcının kendisinden ifade almadığını ve polis memurlarının müdahale etmesini gerektiren herhangi bir eylemde bulunup bulunmadığını değerlendirmede ileri sürmüştür. İkinci başvuran, savcının, esas olarak, 4483 sayılı Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca yürütülen idari soruşturmanın sonuçlarına dayandığını belirtmiştir.

91. Hükümet, cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen ceza soruşturmasının 4483 sayılı Kanun kapsamında herhangi bir yetki vermediğini, zira bu tür bir yetkinin işkence, kötü muamele ve aşırı güç kullanımı iddiaları açısından gerekli olmadığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla, cumhuriyet savcısı, idari yetkinin reddedildiği görevi suistimal suçu iddiası dışındaki iddia konusu suçlara ilişkin bir değerlendirmede bulunmuştur. Hükümet ayrıca, yerel makamların olaylara ilişkin video kaydı ve olaya karışan görevliler ve polis memurlarının ifadeleri dâhil olmak üzere ilgili tüm delilleri göz önünde bulundurduğunu öne sürmüştür. Hükümet ayrıca, hem

başmüfettiş hem de cumhuriyet savcısının polis müdahalesinin gerekli ve orantılı olduğu sonucuna vardığını belirtmiştir.

(b) Mahkemenin Değerlendirmesi

92. Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal eden iddia konusu müdahaleye ilişkin etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğüne dair ilkeler *Jeronovičs/Letonya* ([BD], no. 44898/10, §§ 103-09, 5 Temmuz 2016) ve *Bouyid* (yukarıda anılan, §§ 114-23) kararlarında bulunabilir.

93. Mahkeme, özellikle, mağdurun kötü muamele gördüğü iddialarına yönelik soruşturmaya etkin bir şekilde katılabilmesi gerektiğini yineler. İlâveten, soruşturma eksiksiz yapılmalıdır; bu durum, yetkililerin meydana gelen olayları tespit etmek için daima ciddi bir şekilde çaba sarf etmeleri ve soruşturmayı sonlandırmak için gelişigüzel veya asılsız tespitlere dayanmamaları gerektiği anlamına gelmektedir (bk. yukarıda anılan *Bouyid*, §§ 122-23 ve *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve Diğerleri/Türkiye* no. 20347/07, §78, 5 Temmuz 2016).

94. Mahkeme, başmüfettişlerin ikinci başvuranın tazyikli su ile vurulmasının ardından ciddi şekilde yaralandığını kabul etmelerine rağmen söz konusu yaraların tesadüf eseri meydana geldiği ve fiziksel zayıflığından dolayı oluştuğu kanaatine vardıklarını kaydeder (bk. yukarıda 28. paragraf). Fakat Mahkeme, davanın koşullarında kullanılan gücün bu tür bir zarara sebebiyet verecek nitelikte olup olmadığını usule uygun şekilde belirleyememiştir. Bu bağlamda Mahkeme, ne başmüfettişlerin ne de cumhuriyet savcısının tazyikli suyun sıkıldığı kesin mesafeyi belirlemeye veya suyun sıkıldığı açığı ve su basıncının seviyesi gibi önemli unsurları incelemeye çalıştıklarını not etmiştir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde*, yukarıda anılan *Abdullah Yaşa* ve Diğerleri §§ 47-48). Özellikle, yetkili makamların, söz konusu ifadelerin doğruluğunu değerlendirmeksizin vardıkları sonuçları esasen ilgili mesafeye ilişkin polis memurlarının ifadelerine ve tazyikli suların kullanılma şekline dayandırdıkları

görülmektedir (bk, bu davaya uygulanabildiği ölçüde, *Archip/Romanya*, no. 49608/08, § 70, 27 Eylül 2011). Bu bağlamda Mahkeme, polis memurlarının tazyikli suyun her araçtan yalnızca bir defa sıkıldığını ifade etmelerine rağmen olaya ilişkin video kaydının durumun bu şekilde olmadığını gösterdiğini gözlemlemektedir (bk. yukarıda 25 ve 38. paragraflar). İlâveten, polis memurlarının tazyikli suyun sıkıldığı mesafeye ilişkin ifadeleri açıklıktan yoksundur ve dolayısıyla tazyikli su aracının içinde görüşün zayıf olduğundan bahsettikleri göz önünde bulundurularak doğrulama gerektirmektedir (bk. yukarıda 24 ve 25. paragraflar). Mahkeme ayrıca, başmüfettişin raporunun ikinci başvuranın düşüşünün iddia konusu fiziksel zayıflıkla alakalı olduğu kanaatine varılmasına rağmen bu tür bir zayıflığa ilişkin herhangi bir olgusal unsura atıfta bulunmadığını da hatırlatmaktadır.

95. Mahkeme ayrıca, başmüfettişlerin, ikinci başvuranın hedef alındığı gerçeğine dayandıklarını da gözlemlemektedir. Mahkemenin bu savdan şüphe etmesi için hiçbir gerekçe bulunmamasına rağmen, bu tür bir durum, kullanılan gücün olası tehlikeli mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda söz konusu yaraların tesadüfen oluştuğu sonucuna varmak için yeterli değildir.

96. Cumhuriyet savcısının 4483 sayılı Kanun kapsamına girmeyen iddia konusu suçlara ilişkin ayrı bir değerlendirmede bulunmasının söz konusu soruşturmanın yeterliliğiyle herhangi bir ilişkisi yoktur, zira kullanılan gücün mahiyetine ilişkin yukarıda belirtilen önemli unsurların, değerlendirmesinde göz önünde bulundurulduğunu gösteren hiçbir husus bulunmamaktadır (bk. yukarıda 35. paragraf). Bu koşullar altında Mahkeme, polis memurlarına hiçbir ihmalin atfedilemeyeceğine ilişkin olarak cumhuriyet savcısının vardığı sonucun yeterli gerekçeden yoksun olduğu kanaatine varmaktadır.

97. Mahkeme ayrıca, ne başmüfettişin ne de cumhuriyet savcısının ikinci başvuranın ifadesini bizzat dinlediğini not etmektedir.

98. Yukarıdaki değerlendirmeler, Mahkemenin, ilgili konuya ilişkin soruşturmanın dava konusu olayların tesisine ve tespitine ve -uygun olması

hâlinde- sorumlu kişilerin cezalandırılmasına yol açabilecek niteliğe sahip olmadığına karar vermesi için yeterlidir.

99. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 3. maddesi usuli yönünden ihlâl edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 10 VE 11. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

100. Başvuranlar, gösterinin polis memurları tarafından dağıtılmasının Sözleşme'nin 10 ve 11. maddeleri ile öngörüldüğü üzere ifade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü haklarını ihlal ettiğine dair şikâyetle bulunmuşlardır.

101. Başvuranların bu başlık altındaki şikâyetleri, Sözleşme'nin 10,11 ve 13. maddeleri kapsamında sorularla birlikte Hükümete iletilmiştir.

102. Hükümet, başvuranların Sözleşme'nin 10 ve 11. maddeleri ile bağlantılı olarak 13. maddesi kapsamında hiçbir şikâyetle bulunmadıklarını ileri sürmüştür.

103. Başvuru formunda düzenlendiği üzere başvuranların şikâyetlerinin lafzını göz önünde bulundurarak Mahkeme, ilgili şikâyetlerin yalnızca, 10. madde ışığında uygun olması hâlinde yorumlanması gereken 11. madde kapsamında incelenmesi gerektiği kanaatine varmaktadır (bk. *Kudrevičius ve Diğerleri/Litvanya* [BD], no. 37553/05, § 85-86, AİHM 2015, ve yukarıda anılan *Zakharov ve Varzhabetyan*, § 77). Sözleşme'nin 11. maddesi aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

“2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri

veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

104. Mahkeme, bu şikâyetlerin, açıkça dayanaktan yoksun ya da Sözleşme’nin 35. maddesinde sıralanan gerekçeler kapsamında kabul edilemez olmadığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, şikâyetlerin kabul edilebilir olduğu beyan edilmelidir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların Beyanları

105. Başvuranlar, polis olaya müdahale edene dek gösteri boyunca şiddet olaylarının olmadığını iddia etmişlerdir. Başvuranlar, yürüyüşün, artan askeri operasyonlara karşı gösteri yapmak ve barışı desteklemek amacıyla siyasi bir parti tarafından düzenlendiğini ileri sürmüştür. Başvuranlar ayrıca, polis memurlarının göstericileri dağıtmak için aşırı güç kullandığını da iddia etmişlerdir.

106. Hükümet, müdahalenin yasal gerekçesi olduğunu ve ulusal güvenlik, kamu güvenliği, diğerlerinin haklarının korumanın yanı sıra kargaşa ve suçun önlenmesi dâhil olmak üzere birçok meşru amacı izlediğini ileri sürmüştür.

107. Hükümet, gösterinin ön bildirim olmaksızın ve PKK tarafından yapılan çağrıya cevaben düzenlendiğini ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca, bazı göstericilerin pankartlar taşıdıklarını ve PKK lehine sloganlar attıklarını öne sürmüştür. Hükümet, göstericilerin yürüyüşten önce ve yürüyüş esnasında güvenlik görevlilerine saldırdığını, iki polis memurunun yaralanmasına yol açtığını ve birçok polis aracına zarar verdiklerini de eklemiştir.

108. Hükümet ayrıca, gösterinin, PKK’nın yıllardır şiddet eylemleri gerçekleştirdiği bir bölgede düzenlendiğini ileri sürmüştür. Hükümet, yerel makamların istihbarat raporlarına atıfta bulunmuş (bk. yukarıda 7, 8 ve 10.

paragraflar) ve göstericiler tarafından kullanılan güzergah boyunca yer alan güvenlik güçlerinin binalarını hedef alan ciddi olayların meydana gelmiş olabileceğini öne sürmüştür. Hükümet ayrıca, uluslararası ulaşım ve ticaret için önemli bir rota olan söz konusu yolun gösteri sebebiyle kapatıldığını ve olası şiddet olaylarından dolayı esnafın dükkânlarını açamadığını ileri sürmüştür.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

(a) Genel İlkeler

109. Mahkeme, barışçıl şekilde toplanma özgürlüğü hakkına ilişkin içtihatla yerleşik olan ilkelere atıfta bulunmaktadır (bk. *Navalnyy/Rusya* [BD], no. 29580/12 ve diğer 4 karar, §§ 98-103, 114-15, 120-22, ve 128, 15 Kasım 2018).

110. Mahkeme, bir bireyin, gösteri sırasında davranışları veya niyetleri açısından barışçıl kalması hâlinde, başkaları tarafından işlenen tek tük şiddet eylemleri ya da diğer cezayı gerektiren eylemler dolayısıyla barışçıl toplantı özgürlüğü hakkından faydalanmasının sona ermediğini hatırlatmaktadır (bk. *Primov ve Diğerleri/Rusya*, no. 17391/06, § 155, 12 Haziran 2014, ve *Frumkin/Rusya*, no. 74568/12, § 99, 5 Ocak 2016). Kamuya açık bir gösterinin, gösteriyi düzenleyen şahısların kontrolü dışında gelişen olayların bir sonucu olarak kargaşaya yol açması konusunda gerçek bir risk mevcut olmasına rağmen, bu tür bir gösteri Sözleşme'nin 11 § 1 maddesi kapsamında değerlendirilir ve dolayısıyla bu toplantıya getirilen herhangi bir kısıtlama aynı hükmün 2. fıkrasında öngörülen şartlar ile uyumlu olmak zorundadır (Schwabe ve M.G./Almanya, § 103, AİHM 2011, ve yukarıda anılan *Frumkin*, § 99).

111. Kamu alanında gerçekleştirilen herhangi bir gösteri, trafiğin kesintiye uğratılması dâhil olmak üzere, olağan hayatın belirli ölçüde aksamasına sebebiyet verebilir (bk. yukarıda anılan *Kudrevičius ve Diğerleri*

§ 155; *Disk ve Kesk/Türkiye*, no. 38676/08, § 29, 27 Kasım 2012 ve yukarıda anılan *İzci*, § 89). Yetkili makamların belirli ölçüde hoşgörü göstermeleri önem arz ettiğinden dolayı bu husus, kendiliğinden, toplantı özgürlüğü hakkına müdahaleyi gerekçelendirmez (bk. yukarıda anılan *Kudrevičius ve Diğerleri*, § 155). Uygun bir “hoşgörü seviyesi” soyut olarak tanımlanamaz: Mahkeme, davanın kendine özgü koşulları ve özellikle “olağan hayatın aksama” seviyesini göz önünde bulundurmalıdır (bk. *Kudrevičius ve Diğerleri* ve yukarıda anılan *Primov ve Diğerleri*, § 145).

(b) Bu ilkelerin somut davaya uygulanması

(i) Bir müdahalenin mevcudiyeti, yasal gerekçesi ve izlediği meşru amaçlar

112. Söz konusu gösteriyi dağıtmak üzere polis memurlarının müdahalesinin başvuranların toplantı özgürlüğüne bir müdahale teşkil ettiği taraflar arasında ihtilaf konusu değildir ve Mahkeme tarafından kabul edilmektedir.

113. Mahkeme ayrıca, söz konusu müdahalenin, 2911 sayılı Kanun’un 22 ve 24. maddeleri olmak üzere yasal bir dayanağı olduğunu kabul etmektedir (bk. yukarıda 40-42. paragraf). Dolayısıyla, Sözleşme’nin 11 § 2 maddesi anlamında “kanunla öngörülmüştür” (bk. *Oya Ataman/Türkiye* no. 74552/01, § 30, AİHM 2006-XIV).

114. İhtilaf konusu tedbirin, kargaşanın önlenmesi ve diğerlerinin haklarının korunması, diğer bir deyişle 11. maddenin 2. fıkrasında belirtilen meşru amaçlardan en azından ikisini izlediği kabul edilebilir (bk. *Oya Ataman/Türkiye.*, § 32).

(ii) Müdahalenin demokratik bir toplumda gerekliliği

115. Müdahalenin “gerekliliği” sorusuna ilişkin olarak Mahkeme ilk olarak, 2911 sayılı Kanun uyarınca bir bildirim olmaması hâlinde gösterinin iç hukuk bağlamında yasa dışı olduğunu kaydetmektedir (bk. yukarıda 41. paragraf). İlâveten yürüyüş, ilgili zamanda yürürlükte olan aynı Kanun’un 22.

maddesine aykırı olarak bir ana yolda düzenlenmiştir (bk. yukarıda 42. paragraf). Fakat Mahkeme, yasadışı bir durumun bir bireyin toplanma özgürlüğü hakkına yapılan bir müdahaleyi kati surette gerekçelendirmediğini belirtmektedir (bk. yukarıda anılan *Oya Ataman*, § 39). Özellikle, göstericilerin şiddet içeren hareketlerde bulunmadıkları durumlarda, Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamında güvence altına alınan toplanma hakkının özüne hanel gelmemesi için, kamu makamlarının barışçıl nitelikteki toplantılara belirli ölçüde hoşgörü göstermelerinin önem arz ettiğini belirtmiştir (bk. yukarıda alıntılanan *Kudrevičius* ve Diğerleri, § 150; *Oya Ataman*, § 42; ve *İzci*, § 89).

(α) Göstericilerin davranışı

116. Mahkeme, başvuranların şiddet eylemlerinde bulunmadığına ilişkin hususun taraflar arasında tartışma konusu olmadığını gözlemlemektedir. Diğer göstericilerin davranışına ilişkin olarak Mahkeme, bir polis memurunun polis müdahalesinden önce göstericiler tarafından atılan bir taş ile yaralandığını bildirdiğini not etmektedir (bk. yukarıda 19. paragraf). İlâveten, video kaydı, yürüyüş başlamadan önce grup ana yola doğru yönelirken göstericiler arasındaki en az üç gencin güvenlik güçlerine taş attıklarını göstermektedir (bk. yukarıda 39. paragraf). Fakat Mahkeme, bazı göstericilerin bu davranışa tepki gösterdiğini ve daha da önemlisi göstericilerin büyük çoğunluğunun polisin müdahalesinden önceki dönemde hiçbir suç eylemine karışmadıklarını kaydeder (bk. yukarıda 39. paragraf). Zarar gören araçlara ilişkin olarak, söz konusu zararın polisin müdahalesinden önce gerçekleştiğini belirten hiçbir unsur bulunmamaktadır (bk. yukarıda 21. paragraf). Dolayısıyla, video kaydını göz önünde bulundurarak ve dava dosyasındaki delillerin tümünü inceleyerek Mahkeme, başvuranlar tarafından işlenmeyen taş atma eylemini de içeren bazı düzensiz şiddet eylemlerine rağmen gösterinin polis memurlarının müdahalesinden önce barışçıl bir niteliğinin olduğu kanaatine varmaktadır.

117. Mahkeme ayrıca, Hükümetin çeşitli güvenlik endişelerine ve gösterinin dağıtılmasını gerekçelendirmek için gösteri sebebiyle olağan hayatın aksamasına atıfta bulunduğunu gözlemlemektedir.

(β) Güvenlik endişeleri

118. Güvenlik risklerine ilişkin olarak Mahkeme ilk olarak, bu tür bir riskin “ortaya konup konmadığı”, diğer bir deyişle tespit edilebilir gerçeklerle desteklenip desteklenmediğini ve ikinci olarak “derecesinin” yetkili makamların eylemlerini gerekçelendirecek şekilde olup olmadığını incelemelidir (bk. yukarıda anılan *Primov* ve Diğerleri § 150).

119. Bu bağlamda Mahkeme, Hükümet tarafından atıfta bulunulan 29 ve 31 Mayıs 2010 tarihli raporların özellikle söz konusu gösteriye ilişkin olmadığını kaydetmektedir (bk. yukarıda 7 ve 8. paragraflar). 2 Haziran 2010 tarihli rapora ilişkin olarak Mahkeme esasen, göstericilerin, provoke edilmeleri hâlinde güvenlik güçlerine ve araçlarına taşlarla saldırabileceklerinden bahsetmiştir. Mahkemeye göre, bu tür bir rapor, kendi başına, toplantının katılımcılarının şiddet niyetleri olduğunu gösteremez.

120. Hükümetin, PKK tarafından yapılan çağrılara cevaben gösterinin organize edildiğini iddia ettiği kadarıyla, Mahkeme, gösterinin siyasi bir parti tarafından düzenlendiğini kaydetmektedir (bk. yukarıda 9 ve 12. paragraflar). Gösteri esnasında mevcut olan pankartlara ilişkin olarak Mahkeme, “ulusal güvenlik” ve “kamu düzenine” olası etkilerini kısıtlayan barışçıl bir toplanma esnasında gösterildiklerini kaydetmektedir (bk. *Belge/Türkiye*, no. 50171/09, § 35, 6 Aralık 2016).

121. Yukarıdaki bilgiler ışığında ve polis müdahalesinden önce göstericilerin genel davranışı dikkate alındığında (yukarıda 116. paragraf) Mahkeme, somut davanın koşullarında, göstericiler tarafından kullanılan güzergah boyunca güvenlik güçlerine ait bazı binaların bulunmasının, kendiliğinden, gösterinin dağıtılmasını gerekçelendirmek için yeterli olduğunun düşünülemeyeceği kanaatine varmaktadır.

(γ) Olağan hayatın aksama seviyesi ve yetkili makamların davranışı

122. Gösterinin sebep olduğu olağan hayatın aksama seviyesine ilişkin olarak Mahkeme, yetkili makamlar alternatif yerler önermesine rağmen toplantıyı düzenleyen kişilerin yürüyüşü ana yolda yapma hususunda ısrar ettiklerini kaydetmektedir (bk. yukarıda 12. paragraf). Bu bağlamda Mahkeme, kamusal alanlarda barışçıl toplanma özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların kargaşayı önlemek ve trafiğin düzenli akışını sağlamak amacıyla diğerlerinin haklarını korumaya yarayabileceğini not etmektedir (bk. yukarıda anılan *Kudrevičius ve Diğerleri*, § 157 ve *Éva Molnár/Macaristan*, no. 10346/05, § 34, 7 Ekim 2008). Halka açık bir olay sırasında oluşan aşırı kalabalığın çok fazla tehlikeyi de beraberinde getirmesi nedeniyle, çeşitli ülkelerde Devlet yetkililerinin planlanan halka açık bir toplantının yerine, gününe, zamanına ya da gerçekleştirme yöntemine kısıtlama getirmesi sık rastlanan bir durumdur (*Primov ve Diğerleri/Rusya*, § 130). İlâveten, derneklerin ve gösterileri organize eden diğer kuruluşların, demokratik sürecin aktörleri olarak, yürürlükte olan düzenlemelere uygun davranmak suretiyle, bu sürece ilişkin kurallara uymaları önem arz etmektedir (bk. yukarıda anılan *Kudrevičius ve Diğerleri* § 155).

123. Ayrıca, yetkili makamların aldığı bilgiye göre, toplantının amacı, basın açıklamasının yapılacağı Habur sınır karakoluna doğru yürümekti (bk. yukarıda 10. paragraf). Mahkeme, sınırın, yürüyüşün başladığı Silopi'den yaklaşık 15 km uzakta olduğunu kaydetmektedir. Mahkeme, uluslararası öneme sahip bir ana yolda düzenlenen bu tür bir yürüyüşün -planlandığı gibi gitseydi- olağan hayatın önemli düzeyde aksamasına yol açacağı kanaatine varmaktadır. Fakat Mahkeme, yürüyüşün dağıtılmasından önceki süreç boyunca davanın kendine özgü koşullarını da göz önünde bulundurmalıdır.

124. Bu bağlamda Mahkeme, göstericilerin söz konusu günde saat 15.00 civarında BDP partisi önünde toplanmaya başlamalarına rağmen söz konusu yoldaki trafiğin, göstericilerin yola doğru yöneldiği esnada yaklaşık olarak

saat 16.30'a kadar durmadığını gözlemlemektedir (bk. yukarıda 13 ve 39. paragraflar). İlâveten, polis raporlarından, başvuranların saat 16.40 sularında göstericilerin arasına ön sıralara katıldıkları görülmektedir (bk. yukarıda 16. paragraf). Bunun yanı sıra, video kaydı, polis müdahalesinin başvuranların ön sıralara katılmasının ardından iki dakikadan az süre içinde başladığını göstermektedir (bk. yukarıda 39. paragraf). Dolayısıyla, trafiğin akışının, polis müdahalesinden önce yirmi dakikadan daha kısa bir sürede etkilendiği görülmektedir (karşılaştırınız yukarıda anılan, üç önemli anayoldaki kargaşanın 48 saatten uzun sürdüğü *Kudrevičius* ve Diğerleri § 169; kargaşanın en azından bir buçuk gün sürdüğü *Makarashvili* ve Diğerleri/*Gürcistan*, no. 23158/20 ve diğer 2 karar, § 102, 1 Eylül 2022; kargaşanın beş saatten fazla sürdüğü *Barraco/Fransa*, no. 31684/05, § 47, 5 Mart 2009 ve yukarıda anılan, kargaşanın birkaç saat sürdüğü *Éva Molnár*, § 42).

125. Yetkili makamların davranışına ilişkin olarak Mahkeme, polis memurlarının göstericileri birçok kez uyardığını not etmektedir. Fakat Mahkeme, yetkili makamların yürüyüş başladıktan yalnızca birkaç dakika sonra ve trafiğin kapatılmasının ardından yirmi dakikadan az süre içinde yürüyüşü hızlıca dağıttığı gerçeğini göz ardı edemez (karşılaştırınız, yukarıda anılan *Kudrevičius* ve Diğerleri, §§ 176-77; *Éva Molnár*, § 43; *Barraco*, § 47 ve *Makarashvili* ve Diğerleri, § 102).

126. Bu koşullar altında Mahkeme, dağıtılmasından önce söz konusu gösterinin sebep olduğu olağan hayatın aksama seviyesinin polis tarafından yapılan bu tür hızlı bir müdahaleyi gerekçelendirecek mahiyette olmadığı kanısındadır.

127. Ayrıca Mahkeme, ikinci başvurana ilişkin olarak Sözleşme'nin 3. maddesinin esas yönünden ihlâline yol açan davanın koşullarında tazyikli su kullanımına dair bulgulara atıfta bulunmuş ve gösterinin dağıtılma şeklinin ciddi bir yaralanmaya sebep olduğunu kaydetmiştir (bk. yukarıda 88. paragraf).

(δ) Sonuç

128. Mahkeme, söz konusu gösteriyi düzenleyen kişilerin, ilgili zamanda yürürlükte olan düzenlemelere riayet etmediğini kabul etmiştir (bk. yukarıda anılan *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve Diğerleri*, § 108). Fakat, yetkili makamların yürüyüşü dağıtma sabırsızlığı ve güç kullanma şekli göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme, polis müdahalesinin orantısız ve demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varmıştır.

129. Dolayısıyla, Sözleşmenin 11. maddesi ihlal edilmiştir.

IV. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

130. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

131. İkinci başvuran, 30.000 avro maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Bu bağlamda, çeşitli tıbbi raporlar ve Türkiye ve yurt dışındaki tedavisine ilişkin faturaların yanı sıra iddia konusu ilgili ulaşım ve kalacak yer masraflarına ilişkin birçok belge sunmuştur. İkinci başvuran, bu tür bir tedavinin Türkiye’de mevcut olmamasından dolayı tıbbi tedavisine yurt dışında devam etmesi gerektiğini ileri sürmüştür. İkinci başvuran bu bağlamda, yurt dışında tıbbi tedavisine ilişkin neredeyse tüm masrafları karşıladığını ileri sürmüştür. Çalışma kapasitesinin de azaldığını öne sürmüştür. İkinci başvuran, 50.000 avro manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Diğer başvuranlar, maddi tazminat olarak 10.000 avro ve manevi tazminat olarak 30.000 avro talep etmişlerdir.

132. Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir. İlgili ulusal yasal çerçeveye atıfta bulunarak, Hükümet, hem ülke içinde hem de ülke dışında Millet Meclisinin eski üyeleri tarafından yapılan tıbbi harcamalar ve ilgili masrafların (ülke içi tedavinin mevcut olmadığının belirli kriterleri karşılayan tıbbi raporlarla doğrulandığı durumlarda) Millet Meclisi Başkanlığı tarafından karşılandığını fakat ikinci başvuranın iddia konusu harcamaların tazminini talep etmediğini öne sürmüştür.

133. Maddi tazminata ilişkin olarak Mahkeme, ikinci başvuranın iddia ettiği sağlık harcamaları ve ilgili masrafların Hükümet tarafından belirtildiği üzere Millet Meclisinin eski üyelerine yönelik sağlık sigortası planı tarafından karşılanmadığını veya karşılanamayacağını gösteremediğini kaydetmiştir (karşılaştırınız, başvuranın, Devlet sağlık sigortası planı tarafından karşılanmayan bir miktarı açıkça talep ettiği *Tunikova ve Diğerleri/Rusya*, no. 55974/16 ve diğer 3 dava, §§ 132 and 136, 14 Aralık 2021). Mahkeme ayrıca, Hükümet tarafından sağlanan bilgilere göre, yurt dışında yapılan ilgili harcamaların, tedavinin Türkiye’de erişilebilir olmadığının doğrulanması hâlinde aynı sigorta planı tarafından da karşılandığını kaydetmektedir (bk. yukarıda 132. paragraf). İkinci başvuran, Hükümetin iddialarına karşı çıkmamış fakat tedavisinin Türkiye’de mevcut olmadığını ileri sürmekle kalmış ve tedaviye erişememe ve tedavi için gerekli teminatın olmamasına ilişkin iddialarını destekleyecek herhangi bir ilgili belge sunmaksızın yurt dışında ortaya çıkan masrafların çoğunu üstlenmiştir. Bu koşullar altında Mahkeme, söz konusu sağlık sigortası planı dâhilindeki teminatın kapsamına ilişkin bir tahminde bulunamaz. Son olarak, ikinci başvuranın iddialarının, çalışma kapasitesinin düşmesi iddiası ile ilgili herhangi bir kayba ilişkin olduğunun anlaşıldığı kadarıyla (bk. yukarıda 131. paragraf), Mahkeme, başvuranın, eğer varsa, bu tür iddia konusu maddi bir kaybın kapsamını Mahkemenin değerlendirmesi için hiçbir ilgili döküman sunmadığını kaydetmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, ikinci başvuranın maddi tazminat iddialarını usule uygun şekilde temellendiremediği sonucuna

varmaktadır (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde, Gadamauri ve Kadyrbekov/Rusya*, no. 41550/02, § 60, 5 Temmuz 2011). Diğer başvuranların maddi tazminat taleplerine ilişkin olarak Mahkeme, tespit edilen ihlal ve iddia konusu zarar arasında herhangi bir illiyet bağı bulunmadığı kanısına varmıştır. Dolayısıyla Mahkeme, başvuranların maddi zarar bakımından iddialarını bütünüyle reddetmektedir.

134. Fakat, ikinci başvuran yönünden tespit edilen ihlallerin niteliğini göz önünde bulundurarak Mahkeme, başvuranın manevi zarara uğradığı kanaatine varmış ve bu başlık altında öz sermaye esasına dayanarak 26.000 avro tazminata hükmetmiştir.

Diğer başvuranların manevi tazminat taleplerine ilişkin olarak Mahkeme, ihlal tespitinin mevcut davada adil tazminat için yeterli olduğu kanaatine varmış ve dolayısıyla taleplerini reddetmiştir (bk. yukarıda anılan *Oya Ataman*, § 48).

B. Masraf ve Giderler

135. Başvuranlar, Mahkeme nezdinde, herhangi bir destekleyici belge sunmaksızın masraf ve giderleri karşılığında 7.930 avro talep etmişlerdir.

136. Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir.

137. Mahkemenin içtihadına göre, bir başvuran, ancak masraf ve giderlerin fiilen ve zorunlu olarak yapıldığını ve miktar olarak makul olduğunu belgelendirebildiği takdirde bunların geri ödenmesi hakkına sahiptir (bk. *H.F. ve Diğerleri/Fransa* [BD], no. 24384/19 ve 44234/20, § 291, 14 Eylül 2022). Bununla beraber, Mahkeme, Mahkeme İçTüzüğü'nün 60 §§ 2 ve 3 maddesinin başvuranın tüm taleplerinin ayrıntılarını ilgili destekleyici belgelerle sunmasını gerektirdiğini hatırlatmaktadır. Aksi halde, Mahkeme, talepleri tamamen veya kısmen reddedebilir. Dolayısıyla, herhangi bir destekleyici belgenin bulunmaması karşısında Mahkeme, bu

talepleri bütünüyle reddetmiştir (bk. *Paksas/Litvanya* [BD], no. 34932/04, § 122, AİHM 2011 (alıntılar)).

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir *olduğuna*;
2. İkinci başvurana ilişkin olarak Sözleşmenin 3. maddesinin esas yönünden *ihlal edildiğine*;
3. İkinci başvurana ilişkin olarak Sözleşmenin 3. maddesinin usul yönünden *ihlal edildiğine*;
4. Tüm başvurulara ilişkin olarak Sözleşmenin 11. maddesinin *ihlal edildiğine*;
5.
 - (a) Davalı Devlet tarafından, ikinci başvurana, kararın Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere, yansıtılabilecek tüm vergiler hariç olmak üzere, manevi tazminat olarak 26.000 (yirmi altı bin) avro *ödenmesine*;
 - (b) Yukarıda bahsi geçen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen sürede, yukarıda bahsedilen miktara, Avrupa Merkez Bankasının söz konusu dönem için geçerli olan marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oran üzerinden basit faiz *uygulanmasına*;
6. Başvuranların adil tazmin talebinin geri kalan kısmının reddedilmesine *karar vermiştir*.

İşbu karar İngilizce olarak tanzim edilmiş olup, Mahkeme İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca 12 Eylül 2023 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Dorothee von Arnim
Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

Arnfinn Bårdsen
Başkan

GEYLANİ VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE

EK

Başvuranların Listesi

No.	Başvuranın adı	Doğum Yılı	İkamet Adresi
1.	Hamit GEYLANİ	1947	Ankara
2.	Sevahir BAYINDIR	1969	Hamburg
3.	Hasip KAPLAN	1954	İstanbul